

Масштаб: 1:100000
Лист: М-10
Рік: 1990
№: 841

Бульба і бульбаши

«Хто визволиться сам — той буде вільний,

Хто визволить кого — в неволю візьме»
Оціми рядками з Лесі Українки почав Т.Бульба книгу своїх спогадів (мемуарів) «Армія без держави», яка була видана в 1981 році в Вінніпезі (Канада). У нас же про Т.Бульбу майже зовсім нічого не відомо, навіть як його прізвище, мало хто знає, хоч він був одною з самих значних фігур у партизанської боротьби на Поліссі. А людина це загадкова. Він боровся з поляками, сидів у Картуз-Березі, ходив за інформацією в СРСР, приносив звідтіль жахливих свідощів голодомору 30-тих, він співчував полякам, коли їх зі двох боків розбили в 39-му, а потім знов негайно підключився до політики, перебравшись через «граніцу на замке» в зону окупації радянських військ. В Поліссі він сформував 10-тисячну армію «Поліська січ», яка воювала на два фронти: з сталінцями та гітлерівцями, він писав фейлетони у партизанську газету на

поліській діалекті, він дуже негативно усприймав політику «хлоп'ячого бонапартизму» С.Бендери та інших... Про все це можна прочитати у його мемуарах. Коли-небудь і тут вони будуть надруковані, бо читачі мають право знати всю інформацію, а не лише офіційну одну сторону. Тім більше, про такі суворі і страшні роки, як час другої світової війни. Ми ж передрукімо самі цікаві місця у своїйому віснику у 1991 році, так само представивши свої сторінки і для цікавих спогадів когось з «червоних» партизан. Сьогодні ж ми друкуємо один уривок з цієї книжки. (Читай стор.6)

Зачепуючи цю тему, треба одмежуватися від невинної крові, яка лилася тоді на Поліссі, як з одного, так і з другого боку. Нам, сьогоднішнім, треба одмежуватися й од того насилля, яке було можливим тоді, та пістити до цієї теми з твердим розумінням, що проблеми решаються лише не збройною силою...

Максим Боровець
(Тарас Бульба)
Генерал-хорунжий,
Отаман Поліської Січі
9.03.1908 — 15.05.1981

К гармонии - через Дому

Мой знакомый из Каунаса, Альгис, рассказал однажды о том, как в одном из литовских городов над ратушей впервые за последние 50 лет извился трехцветный национальный флаг. Весь город высыпал тогда на площадь... Празднества закончились, а люди оставались на площади, разговаривали, вспоминали: «Как будто до войны...» И забывалось как-то, что были другие, обязательные, демонстрации, что уж тогда все разбегались, вечно торопились, даже знакомых не замечая... А тут вдруг как будто вновь перезнакомились все, вновь узнали соседей и сотрудников...

Я и сам с белой завистью замечаю, как изменились литовцы после восстановления своей независимости, стали спокойнее, добрее и предупредительнее, не в пример нам. Их пугают танками, испытывают на прочность блоками, а они улыбаются и вежливо беседуют с приезжими. По крайней мере, со мной, когда я бываю в Литве, бывает именно так...

Вот для чего стоило делать «литовскую революцию» в умах, вот для чего стоило переворачивать всё с головы на ноги. Чтобы люди вспомнили истинные ценности, чтобы почувствовали под собой землю.

Вот, собственно, чего хотели бы добиться и мы: сделать жизнь человека уютной и гармоничной, вернуть его в цепь поколений, в лоно природы, к земле, к активному общению, духовности. Давно пора отказаться от отделения человека от природы, он всего лишь один из её детей, и не из старших. Пора отказаться от пренебрежения крестьянским трудом, деревней, нам ещё долго идти к тому чувству человеческой близости, единству людей и земли, которые теряются вместе с нашими стареющими сёлами.

Многие ли из нас знают всех своих соседей по лестничной клетке, их проблемы и радости? Многие ли знают хотя бы имена своих прадедов и прапрадедов? Увы! А ведь мы рождаемся не роботами

второго-третьего поколения, а людьми, в генах которых заключен опыт не менее 36 предыдущих поколений. Разве можно нормально жить, отрезав пуповину, питающую нас их силами и умом. Разве можно отказаться от их языка, уклада их мыслей, от ценностной шкалы?.. Ведь это всё уникально, это всё совершенно, это всё необходимо для нормального состояния человека, для уверенности в себе, наконец, для уюта в этом меняющемся и холодном мире. Человеку необходима гармония в его отношениях с Землей, Космосом и другими людьми. Наша полесская Дому, опыт 36 наших поколений может дать нам её, надо только обратиться к нему, поверить в его силу.

Вот почему мы говорим о возрождении своего родного языка и всех его диалектов, богатой культуры наших предков, их миропонимания. Другим народам это наше богатство, может быть, и не нужно в такой степени, как нам. Мы же без него теряем равновесие, теряем связь с материком.

Когда мы вновь обретём связь с нашим полесским материком, и это позволит нам измениться, переосмыслить себя и своё место в мире, тогда сама собой нормализуется жизнь, исчезнут проблемы, которые мы считаем неразрешимыми. Надо только встать на ноги и увидеть, что всё вокруг — родное, своё, наше, а не чье-то. И всё это — наша Дому.

Написанное — не предсказание, не попытка проповеди. Это моё твёрдое убеждение, которое и привело меня к полесской идее.

Валер Калиновский

Дому (по-полесски) — по-русски значит Родина, Батьковщина. У нас говорят: Дому нас любит, Дому нас защищает, Дому надо беречь.

Полесье. 7 НОЯБРЯ

Как невообразимо быстро меняется жизнь! Ещё год назад полешуцкий неформальный листок «Збудінне» с сожалением констатировал безупречное, в духе застоя «торжественное празднование 7 ноября» на Полесье, а вот сейчас мы уже можем смело утверждать, что определённая часть нашего общества совершила переоценку ценностей и смогла об этом во всеулышание заявить именно в «красный день календаря», организовав альтернативные митинги и демонстрации в городах Края.

ЛУЦК. Здесь, где сильны позиции демократов в горсовете и слабы в облсовете, прошло два противостоящих друг другу митинга. Одни праздновали, другие — скорбили. Причем, большее количество людей привлекла Театральная площадь, где проходило мероприятие демократов.

БЕРЕСТЬ. Отдельной колонной мимо традиционной трибуны прошли местные демократы, лозунги и флаги которых (в том числе и полесский триколор) не вызвали особого удовольствия у завсегдатаев праздничной трибуны.

ПИНСК. И здесь было две противостоящих по убеждениям колонны. В одной — алые стяги, в другой — чёрные траурные ленты на флагах, горящие поминальные свечи... После окончания официального митинга прошёл ещё один, свободный. По оценке нашего собкорра, Пинск подавляющим большинством своих жителей бойкотировал праздник Великого Октября.

ЯНОВО. Несмотря на давление со стороны властей на представителей демократических движений, имеющие целью не допустить проведения каких бы то ни было акций 7 ноября, в этот день на Октябрьской площади присутствовали не только участники официального празднования. Демократы вынесли лозунги: «7 ноября — день большевистского террора», «Компартия — организатор всех наших бед», «Нет радиационной свалке в нашем городе» (имеется в виду возмозный перегон из Гомеля радиационно-загрязнённых вагонов на станцию Янов-Полесский).

ДРОГИЧИН. Здесь в честь праздника продавались колбаса, масло, пиво и водка на разлив...

РАЦИОНАЛЕН, НО НЕ ЛОЯЛЕН...

В 11-том номере «Збудіння» была опубликована корреспонденция пом. прокурора Ивановского района В. Лукьянчика под заголовком «О партийно-советской кормушке». В ней автор обличал руководство района в незаконных получениях денег в кассе РПС. Вскоре В. Лукьянчик был уволен с работы. О подробностях этого конфликта читайте ниже.

Пять лет работал Валерий Николаевич Лукьянчик в прокуратуре Ивановского района. Молодой, энергичный юрист подавал надежды.

Правда, где-то в руководящих кабинетах кое-кто и сомневался в его благонадёжности: «Уж слишком он рационален, этот Лукьянчик». И потому не спешили с особым продвижением. Но и совсем не поощрить было нельзя — очевидна была добросовестность и аккуратность в работе пом. прокурора. И вот в ноябре 1989г. приказом № 136/к «За добросовестное отношение к служебному долгу» помощнику прокурора Лукьянчику была объявлена благодарность прокурора области.

В декабре того же года аттестационная комиссия снова отмечала хорошие профессиональные качества Лукьянчика. И вдруг, как гром с ясного неба, посыпались одна за другой придиурки, а за ними и административные взыскания. В чём дело? Неужто хороший, дисциплинированный работник в одночасье стал праздным распутником?

Оказалось, что Валерий Николаевич включился... в предвыборную кампанию, стал доверенным лицом кандидата в народные депутаты БССР. До недавнего времени такая миссия считалась почётной в глазах строителей «светлого будущего» и доверялась только «лучшим из лучших». И теперь в инициативе В. Лукьянчика ничего криминального никто в кабинетах не усмотрел бы, если бы эта инициатива была направлена на поддержку первого секретаря Ивановского РК КПБ Флорьяновича или тогдашнего председателя Совета Министров БССР Ковалева, которые выдвинули свои кандидатуры в Верховный Совет республики. Лукьянчик оказался в другом блоке, альтернативном аппарату и — попал в немилость...

В своём заявлении на имя прокурора республики гражданина Тарнавского от 29 октября 1990г Лукьянчик указывает, кроме других, и на такое вменяемое ему нарушение: «Увлечение общественной работой в ущерб работе». Удивительно, однако, что с некоторых пор наши уважаемые товарищи вдруг повернулись спиной ко всякой общественной работе своих сограждан и даже стали

усматривать в ней некую крамолу. Почему?! Ответ можно найти в приказе № 133/к от 21 сентября 1990г за подписью Прокурора Брестской области: «Являясь активным членом незарегистрированной организации (БНФ), т. Лукьянчик В.Н. интересы этой организации ставит выше служебных дел». Вот такое определение вины пом. прокурора района дало право прокуратуре области на увольнение.

Теперь стало ясно, что преследование сотрудника Ивановской прокуратуры объясняется откровенными политическими мотивами! Интересно, как в этом случае товарищ прокурор области ставит по отношению к работе интересы своей незарегистрированной партии, совершившей преступление века?!

Или вот ещё цитата из приказа: «Кроме того, он (В. Лукьянчик. — автор) в своё служебное время по поручению конференции БНФ консультирует граждан, желающих получить более подробную информацию о деятельности БНФ и его программных документах».

Тут уж, извините, совсем непонятно. Кто бы он ни был, прокурор или помощник, а принять человека, выслушать его, дать пояснения по любому интересующему гражданина вопросу — его святая профессиональная обязанность. Комментарий здесь, как говорится, излишни. Возникает лишь вопрос к гражданину Тарнавскому, которому адресовал свою жалобу В. Лукьянчик: «Как Вы поступаете, когда какой-то гражданин интересуется программой КПБ? Неужто свою партийность оставляете дома, чтобы не быть ненароком уволенным?» Но, может быть, существуют иные, более относящиеся к служебным обязанностям, претензии к Лукьянчику? Например — «недоброкачественность актов прокурорского надзора».

— Поехал я в областную прокуратуру, — рассказывает Валерий Николаевич про свою обиду, — прошу: «Покажите мне дела недоброкачественного прокурорского надзора». Отвечают бойко: «Есть такие, их три. Все поступили на ваш счёт!». Читаю одно, второе, третье — все три принадлежат товарищу прокурору, Денисенко А.И.

— Ну и как тогда реагировали в областной прокуратуре?

— Вы не знаете эту систему, — был ответ. — Эти люди никогда за собой ошибок не признавали и не могут признать — такова их природа. Наша прокуратура всегда настроена видеть в человеке преступника...

К.УДОВИДЧИК

Ещё о деле Легуна

Редакция выполняет свои обещания и спешит сообщить, что народный суд Московского района г. Бреста отозвал в иске В.Д. Легуна и этим признал справедливость фактов, изложенных в статье «Поражение после выдвижения» («Заря»).... Таким образом, за Легуном не признали права считать себя ветераном войны и труда, тридцатилетним, несмотря на обилие самых разных до-

кументов, предоставленных Легуном... Жестоко, товарищи судьи!.. Симптоматично, что судья, первоначально ведший дело, был затем заменён. Судебный спор завершился в пользу противников Легуна. Однако В.Д. Легун подал кассационную жалобу в областной суд. Будем надеяться на его объективность.

Соб. инф.

Кстати: Митинг в Янове

25 ноября в Янове (Иванове) состоялся первый санкционированный митинг, организованный БНФ. На нём выступили представители демократических сил, которые говорили о неблагоприятной роли компартии в жизни республики, предлагали свои варианты выхода из кризиса. Выступления нашли поддержку среди горожан: около тысячи человек пришло на

митинг и почти все они проголосовали за: 1) вывод парткомов с предприятий; 2) реставрацию Ивановского отделения БНФ; 3) департизацию РОВД, суда, прокуратуры и учебных заведений района.

В. Лукьянчик,
бывший помощник прокурора
Ивановского района

Книголюбом

Редакция «Збудіння» имеет возможность предложить читателям книгу С. Вивеканан-

ды «Мой учитель» о способах духовного совершенствования человека, факсимильно перепечатанную с рижского русскоязычного издания 1935

года. Перендание этой книги осуществлено недавно созданным Белорусским фондом Рерихов при участии ОКО «Полесье». Стоимость 1 экзем-

пляра с пересылкой — 2 руб. Заказы и переводы направлять по адресу: 220050, Минск-50, а/я 195, на имя редактора «Збудіння».

Прусы —

ЖЫВУТЬ?!

Хто-б подумав, што этныцка вынішчаны прусы змогуць зноў выявіцца. І колы! Тогдзі, колы некаторы гынчы народы (ек тыж-ж блорусы) губляюць сыбэ в чужомовнізі стыхізі, а по світовы, всэ одолваючы, ідэ англо-амерыканскізі культурнізі сурогат. Алэ ныці! Бувае і таке. Хоч і рано шэ казаты, шо прусы жывуць ек нація, можня оно говорыты, шо некаторы людзі жывуць ек прусы, бо лычат сыбэ такымы.

Допіру в Нымэччыні діе згуртованне «Толькеміта» В ёму блызько 100 людзі, которы вышлы з тых прусэзі, шо эмігрыравалы в конці другізі світовізі војны або булы посла высланы советскімі аладамы (1945-1954) — всёго тогдзі дыпортіравалы у Нымэччыну коло міліёна людзі. Такі-ж згуртованні есця у Вільнюсовы, Калінінградовы, Рызы. В Рызы навывь е ансамбль, шо спывае пісьні по-пруску. Москівскізі прохвэсор Топоров учыць старую мову прусэзі и выдае ізі словнык. Ныдавно выдрукованізі пятызі том.

Алэ цэнтрыом світовізі прусістыкі е Вільнюс. Тут в універсітетовы на кафедры балтыстыкы пуд гіровныцтвам прохв. В.Машуліса выдаюцца кыжкы крыныц прускізі мовы, этымологіцкізі словнык. Тут есця пруске згуртованне, есця людзі, які сыбэ лычат прусамы. Одын з іх — Лятас Палмайтіс. Каі ёго крутыцца нымало людзі, всіх вын «заводыть», алэ і сам нымало чога робыть. Допіру вын вычэрвае новізі словы до пруского словныка (очкы, паравоз...) — тызі, якіх в старэзі мовы шэ ныбуло.

Прусы — заходіебалтыке плымня, яке слободно разывывалосо до ХІІІ ст. Потом ёго расчавылы нымэцкы рыцары-крыжоносцы, захопылы іх зэмлю, вынішчылы культуру. Алэ шэ нідэ до ХVІІІ сторичча дэ-нідэ стара пруска мова гучала, некаторы з прусэзі втыкалы од німцэзі, хавалыса у Лытва, Выхыкізі князь іх прымав... Воны довогы ныхотілы хрыстытыса, тому, мусыть, и булы знышчаны як этнос.

Полытыцкых пытанніов прускі згуртованні ныставяць. Алэ і того, шо некаторы з іх хотілы б, коб этныцкым прусам дозволылы сылытыса в своізі Дома — допірышнізі Калінінградскізі області — воны ныховаюць. Було б вэльмэ добрэ, мыргуюць, колы-нзубыть зробіты мовнізі и культурнізі осырідок, а можлыво, і пруску рыспублыку. «Розуміемо, шо зарэ наша ыдія выгядае бы утопія. Алэ-ж вэльмы шкода, шо этныцко загынув народ, которізі генытыцко шэ есця.» — говорыть одын з члінэзі пруского згуртованні археолог В.Шыменас. Нызачэпляючы вэлько гострізі політыкы, выкажу мыргованне, шо зымля прусэзі — Калінінградскыя область — можэ стати зонію конфліктэзі, спорэзі. Згуртованне «Малая Лытва» шэ ранчызі выказвалоса за долучэнне гэтізі тырыгорізі до Лытвы. Советкі німцы хотілы б там зробіты свою автономію. Росејцы, которы там жывуць, маюць, выдомо, своі думкы. Думаю, шо і полякы, и німцы Нымэччыны ныофіцізіно прыглядаюцца...

Всэ гэтэ, выдомо, шэ нывошло в вылыку політыку, алэ-ж час, колы всі названізі бока сядуць за стыл, шо б розобратыса з гетою зэмлэю — можэ настаты. И тому хотілоса б, шо б нызабулыса про прусэзі. И ны тылько нызабулы, алэ враховалы іх пэрышэ право на этныцке жытье у Выходнізі Прусізі, шо б стали мыщынатамы того руху прусэзі, помоглы б ізім стати на ногы. Тогдзі б и могла бы зявытыса на світ пруска нація и пруска дыржава.

А чому б не! Прыщыдэнт - жэ выдомізі: Ізраїль.

В.Кулык

СВІТ И МЫ

Гагаузы — народ тюркскыкі группы. Віра іх православна. Всёго гагаузув на Світы — блызько 225 тысяч, з іх в СССР 198 тысяч (пэрыпысы 1989 року), в Болгарізі 15 тысяч, в Турцызі 10 тысяч.

В 1979 роцы в СССР гагаузув було 173179 чоловік, з іх 138000 жыло в Молдавізі, 26784 — в Одэскузі обл. Украіны, 8395 — в гынчых місцях. В Молдавізі гагаузы составяють 3,5 процэнта, в Одэскузі області 1,1 процэнта. В допірышнузі Молдовы гагаузы најбыльш компактно жывуць в раёнах Чадыр-Лунгскыму, Комратскыму, Вулканэштскыму. Е іхы сёла і в гынчых раёнах. В Одэскузі області гагаузыкы сёла е в раёнах Болградскыму,

«Малыі» народы світа Гагаузы

Кіліжскыму, Рэніжскыму, Тарутінскыму.

Чысло гагаузув в СССР блыскэ до чысла тувінцов (1979 рік — 165,4 тыс., 1989 рік — 207 тыс.) і калмыкув (1979 рік — 140 тыс., 1989 рік — 174 тыс.)

С 1957 року гагаузы маюць свою грамоту.

Продкы гагаузув жылы в Цынтральнузі і Сыріднузі Азізі. Звалы іх огузы, узы, гузы, торкы. В ХІ віковы чысть іх прышло в місця, шо на півноч од Чорного мора. Тут воны пробулы коло дващыті рік. Посла половці вытыснылы іх за Дунаі, в Болгарію. Там воны россылытысь сырыд болгар і консолідіровалысь в оддельнузі народ, якізі став зватысь гагаузамаы. Гагаузы мныго пырыніялы од болгар, зблызылысь з імі в культуры. Тут воны прыніялы хрыстыянску віру.

В пэрышнузі половыны ХІХ віка мныго гагаузув разом з болгарамы пырысытылось в Росію. Посіляны воны булы в Буджаковы. Буджак — гэто область, якая находитыцца помыз рікамы Дністром, Прутом, Дунаём і Чорным морэм. Допіро гэто полудіевы раёны Молдавізі і западны раёны Одэскузі області. Колышнызі Буджак — гэто чысть прычорноморскыкы стыпны. Мныгом народам був Буджак Домыю. Алэ народы і кыдалы ёго. Жылы тут фракцізі, кімырізі, скіфы, грэкы, сарматы, аланы, романці, славянэ, гуны, пычынегы, торкы-огузы, половці, молдаванэ, ногајці. Посла стали сылытысь україніці, росејці, болгары, гагаузы. Владілы гэтым краем Рым, Болгарія, Кыёвскыя Русь, Галыцко-Волынскыя Русь, Золотая Орда, Молдавскэ господарство, Турцыя. В 1812 роцы Буджак одышнов од Турцызі до Росізі. Тоды гэто був мало засілянызі краі. На свободных зэмнях стали сылытысь молдаванэ, україніці, росејці, болгары, гагаузы. Быльш чысть гагаузув посмылылась тут компактно, сыло коло сыла. С тэзі поры гагаузы тут і жывуць.

В 1918 — 1940 роках Буджак входыл в состав Румынізі. В 1940 роцы вын одышнов до СССР і був поділянызі помыз Молдавскыю і Украіньскыю ССР. Тоды быльш 80 процэнтав тых буджацкыкы зымлэ, дэ жывуць гагаузы, увышло в состав Молдавскыкі ССР.

Ф. Клымчук

P.S. «Збудіння»

В протоколовы оргкомытія ззізда народэзі, шо знаходыцца на мэжі этныцкого вымырання од 17 ноэбыра 1990 рока, якізі дошов до рыдахцізі, есця цыкава ынформация, подадэна Стыпаном Гопалом, одным з лідэрэзі гагаузыкского народу: « Снегур ныофіцізіно выдэ політыку на взідвання з Румынізію, хоты офіцізіно пудтрымуе Союзный договор. А гагаузы — протів.»

Шэ одын з рыпрысованых...

Ны одын «малыі» народ шэ збудыцца од сну і страху. По СССР іх гонэ скілько — быльш сотні. И гэтізі процэс нызачыныты, нызачыныты.

В январы 1989 року зявылоса згуртованне інгерманландскыкы фінэзі «Inkerin Liitto». Гэтізі народ був рыпрысованізі в 1930 — 1940 роках. Его доля осталоса пудхожню до долы радянскыкы німцэзі чы крымскыкы татар. Навывь прыймаючы Дыкларацию « О признанні незаконными и преступными репрессивных актов против народов,

подвергшихся насильственному переселению и обеспечению их прав» од 14 ноэбыра 1989 рока, Највышча Рада СССР нывпомынула фінэзі Інгерманландізі. Чы мо вона однысла іх до «других народов»? Мусыть, не, бо, як прызналы дылыгаты і зізда «Inkerin Liitto», шо був у фывралі г. р. у Гатчыны, посла прынятыть тэзі Дыкларациізі в жытьті інгерманландскыкы фінэзі ныц нызмынылоса.

Тому допіру воны і доходыть розслідованні фахтэзі гыноцэду, прынятыть політыцкізі рыабілітациізі народа, дыржавнізі пудмогы у выртаніевы іх до свэзі Дома (бырогы Нывы і Фінскыкі затоки) и створэння націёнально-культурнізі автономізі.

ХРЫСТЫНКА

Дытеча бочына (Нашыховав М. Мынзар)

В той дзень, оно розвядніло, малы Стасік потыхэньку зліз з краватэ і выйшов на сырэдную хату. Потягнуўса крыху, позяхнуў і поліз за стіл.

Батька з матырыю вжэ нмбыло. На работу, мо, пошлы. Ля грубки, спынію до боковыцы, сьдів дід Гостап і когавса в някіі скрынцы.

— Іды вмывајса, — озваўса дід. — Пидымо на кухню снідаты. Маты тыртууніў заставыла в піч, шоб ныхохолонулы. Зарэ достану.

Стасік, збыраючыса вжэ робыты тэ, про шо сказаў дід, попытаў:

— А ты шо робыш?

Дід Гостап ласкаво глянуў на внука і промовчав.

— Діду, а шо гэта в тыбэ? — нмытаў, а вжэ прыставаў малы.

— Іды вмывајса і поснідај, тогді роскажу, — стары ўстав і пошов до пэчы. Достав пытэльнію, пырыложыў тыртуны у мыску і польв звэрху шкварочкамы.

Стасік, крохі обмыўшыса, швытко заліз за стіл і став хучі пхаты в свыі сонніі ротык гарачоватэ сніданне. Відав, шо дід нмц ныхроскажэ, помы внуку ныхпоісты.

Дід Гостап знов сів на табурэтку і заінявса свэю скрынькію. Пудыішов Стасік.

— Ты пытаішса, шо то за штука, — помагаючы внуковы завысты говірку, почав дід. — Будэ кухор. Лывірчын кухор.

Стасік одразу подумав, шо дід смыецца. Шо такэ кухор, він відав. Раніі, як була жывая бабка, то і в ікіі хаты стаяв такыі сундук, дэ дід з бабію складалы свое богатство: полотно, святочніі рубашкы, сподныці, хусткы. Тоі сундук і называіцца кухром. Потом, як бабкы ныхстало, кухра хутко вынысла. Одразу в сіны, а посла в хлів. Батько з матырыю вылыкого, на всю стыну, шкапа купылы. А шо гэта малэнькая скрынька е за кухра, Стасік помы ныміг повірыты. До того-ж, справдніі кухор був розмалэваніі кыткыма, а гэта скрынька — не. Булыш за всэ була вона похожа на шпаконію.

Дід Гостап побачыў, шо внуку розгубыўса, і став росказваты.

— Бачыш, пошов я дныма в ліс. Трэ було дрова подынытыса, шо з твоіім батьком ныхдавно наготовылы. На однііі стэжцы, каі хвоіны, бачу: пороскыданы то тут, то там грыбкы, горікы. А шо гэта, думаю, такэ? Подняв — сухыі. А тут ніхто зашчовкаў звэрху. Подыныўса я, а гэта лывірка сьдыты на сучковы і нішо хочэ сказацы.

Дід пырывырнуў скрыньку і положыў на ослона.

— Стасік, подај мні пару годкіў і молотка. Там, на лавы лыжаты. І прыдэрж трохы.

— Діду, дај я прыбію, — осмілів внуку. — А шо сказаў лывірка? — ныхтырпілоса відаты хлопцэвы.

— Там і говорыты ныхц ных трэба було. Я сам всэ зрозумів. Ныхдалэко от лывіркы, помыз голлем було зложанэ з голынок шось пудхожэ на кубло. Мусыты, лывірочка складала там свыіі запасы на зыму. Алэ кубло ныхдыржалоса, пырыкульлоса мо од вітру, мо од якого звэрка. Во всэ і россыпалос. А на зымі-ж ныхпокыныш! Чы пудбырэ хто, чы сніг закыдае.

Стасік подывыўса в гокно. Хоч бралоса вжэ пуд дэнь, алэ на дворі, а тым былыш в хаты, було поночовато. Злітаў звэрху рыдкіі, алэ добрэ мохнатіі сніг.

— Ну, я і подумав, покіль ішов до хаты, а чому ныхробыты для лывірочы шось пудхожэ на шпаконію, шоб було дэ і самыі схаватыса і запасы свыііі положыты? Зыма-ж вылыка.

— Діду, а ты-ж мэні раньчіі говорыў, шо

лывіркы жывуть у дуплах.

— Ну то воно гэ і е. Алэ бачыш, дупло звычайно бувае в старэіі хвоіны, дубах, госынах. А такых тыпэр пошті і ныхма. Всэ повыірызувалы. Дэ ныхпоіды — одын молоднік. Тому і тяжко стало лысыым звэркам, птанкыма. А зымою то і зусім ныхвідаю, дэ вони хаваюцца. Хто як! Так шо, внучок, трэ помагаты.

Дід Гостап вадыхнуў, поставыў готыу хатку на пудлогу.

— Діду, а чого ты сказаў, шо гэта лывірчын кухор? — попытаў Стасік.

Дід довговато мовчав... Зробыў з махоркы самокрутку, закурыў.

— Выішло так, Стасік. Бач, прыішлоса робыты з нашого старого кухра, якыі довго нам з тэю бабію служыў. А тыпэрыка вжэ ныхтрэба. Всэ оджывае свыіі вік, — дід встав і пошов на двір.

Стасік в той дзень і вэчор був някіі мовкылывіі. І довго ныміг заснуты. Всэ нішо думаў, ворочавса. А на другіі дзень, оно прочыўса, знаішов діда дај кажэ:

— Діду, давај шо лывірчыного кухра зробымо, я відаю, у кого есця дошкы. Попросымо. Дадуть.

МОРОЗНІІ ДЭНЬ

Дошчы проішлы. Пропаў туман.
На ніч погода встановылас.
На нэбы місяц, бы той пан,
З двума рогамы раптом вырос.

— Мороз вжэ будэ, кажэ дід. —
Да і зыма ных за горама —
Бач: лід зыяўса на воді,
Вставіты трэба другы рамы.

Потом прыніс бырэміе дров
Дај грубку затопыў у хаты.
Хоч на дворы пычэ мороз,
Алэ тыпло у хаты спаты.

На другіі дзень аж до тымна
В канавы ковзаюцца діты.
Побыта «шклянка» ныходна —
Ныхкому вдома ныхсыдты.

А шэ як з нэба підэ сніг,
И біло станэ в лісы, полы —
Ных растуцца діты і в сні
З санкамы хуткымы ныхколы.

НОВІІ РІК

Вэлымы любляты гэта свято
И малыі, і батькы.
Новіі рік прыносыты в хату
И подаркы, і цяцькы.

Хто цюкэрыкі трусочэ,
Хто вмынае чыколад,
Хто-ж солодкого ныхчэ —
Хваініі мірае нарад.

Высылылыс коло ёды,
Шчасця зычылы на год.
И було в людэі всэ с толком.
А тыпэр як будэ — от?

Свято знов спышыты у госты,
А с подаркамы — «вопрос»,
«Нет талонэ» малым ростом.
Мо поможыш, Дід Мороз?

КОЛЫХАНОЧКЫ

***

Ходыты котык по воротюх
У чырвонынькы чоботюх.
Упав котык із ворит —
Больты спынка і жывіт.
Запалю хучыі лучынку
Шоб погрыў наш котык спынку,
Закрывај, дытятко, гочкы —
Пошукаю я прымочкы.
Нашому котыку прыложу,
И тыбэ поколышу

***

Лю-лі, лю-лі, лю-лі, лю-лі
Діткы всі давно заснулы.
Спы-засны ты, міі сынок,
Підым вэвтра у лысок.
Будым зайчыка ловыты,
Забавлятыс будут діты.
А як зайчык пуд голынку,
Мы попросымо Хрыстынку,
Шоб морковкы прынысла
И ля зайчыка дала.
Лю-лі, лю-лі, лю-лі, лю-лі
Діткы всі давно заснулы.
Спы-засны і ты, сынок,
Підым вэвтра у лысок.

Поліськими селами з Берестя до Жабинки, з Жабинки до Кобрини мандрує такий собі просвітитель районного масштабу, — хоч претендує, безумовно, на начальника і виглядом, і амбіціями поліський хлопець Іван, працівник одного з луцьких підприємств.

Де треба, зве себе просто Іваном, а де публіка солідніша, то й товаришем Іваненком. Ні звідки він родом, ні коли став «поліщуком» навіть добрі знайомі Іванові не пригадують, але ось уже місяць часу заявляє той «хлопець» всюди, де тільки можна, що Полісся йому дуже болить. Особливо те, що пишеться в лапках — ГКО «Полісся». Як би там не було, але нам хочеться у це вірити. Бо якби не воно, хто зна, чи мав би де таку роботу, і чи чув би хто, що живе в Луцьку поліський хлопець Іван. А так в окреслених колах на нього тут же зреагували, і провокаційні листівки, на членів демократичного блоку дехтасної та Луцької міської Рад народних депутатів, авторство яких обласно приписують партпаратній кухні, виїшли за підписом «Товариство червоних поліщуків». Найбільше Івана, як і деяких його товаришів, турбує те, що в досі маловідомій для них організації дуже багато науковців, тому «вчених», стосовно кандидатів, докторів наук і навіть кількох академіків, які її підтримують, відомий поліський просвітитель (який на ґрунті роботи з Поліссям мусить стати ще й журналістом) обов'язково бере в лапки. Звідки така ненависть, Іван не приховує, адже всі знають, що науковець — то перший куркуль на Поліссі. Гроші просто лопатами гребуть. Особливо Микола Шелягович та Віктор Давидюк — керівники цієї «загадкової» поки що навіть для КГБ організації.

Вирішив Іван вивести обох на чисту воду — поїхати на батьківщину Дмитра Фальківського і розказати все, що знав про поліську історію, а заодно і про те, кого туди в майбутньому щоб не вписували.

Дуже легко і просто «організував» Іван автобус, посадив туди рухівський хор «Посвіт», що поїхав до сусідів з найкращими намірами, а лектором-пропагандистом зголосився бути сам. Що то значать ділову якість чоловіка і універсальна професійна компетентність! Учність, луцькі керівники Руху! Щоб «замовити» автобус, виявляється, не обов'язково блокувати рух транспорту на на одній з центральних вулиць, треба лише знати, по якому номеру телефонувати спочатку, а по якому потім. Не вірите — запитайте в Івана. А якщо вам важко це вдається, то Іван і Рух може очолити. Судячи по тому, як стрімко зростає його активність пропорційно до нагнітання обстановки навколо депутатів-рухівців Олександра Гудими, Олександра Юрченка, Геннадія Кожевникова, можна міркувати, що невдовзі до такого керівництва він має дозріти. Навіть не вчені, яких Іван бере в лапки, передчувають можливий спурт організаційного таланту цього чоловіка можливо навіть раніше, ніж цей номер вісника вийде в світ. Як же інакше пояснити факт, що, покрутившись якийсь місяць у членах НРУ, наш доморощений поліський хлопець Іван

опиняється в делегатах Других Всеукраїнських Зборів Народного Руху України? Для поліщуків така спритність зовсім не властива.

У чому тут причина, Іван описує сам на сторінці «Радянської Волині» — газеті Волинського обкому комуністичної партії, як і годиться в таких випадках, підписавшись Іваненком (10.11.1990). Згадуючи свою місіонерську подорож, він пише: «Найперше стрілися з ... місцевими працівниками міліції: «доброзичливі» повідомили їм, що в район в'їжджають «люди з небезпечними намірами». Але, «з'ясувавши мету прибуття, офіцери міліції вибачилися за підозру».

Поодинокі випадки, коли працівникам міліції доводиться вибачатися, нам теж відомі. Знаємо, в яких випадках вибачаються навіть за підозру...

Можна прогнозувати, що надалі інтерес до об'єднання «Полісся» буде зростати, збільшеться й коло хлопців, які його опікатимуть.

Адже ніхто не може гарантувати, що вже нинішнього літа не можна чекати на Україні початку нової передвиборної кампанії, в ході якої депутатські мандати можуть завоювати і треті організації, які ще не встигли себе скомпрометувати. Поліщуки — на Поліссі, холмчаки — над Бугом. А де ж тоді будуть «болтуватися» партократи всіх мастей від підполковників КГБ до

голів облвиконкомів. Якщо поліщук наздожене розвиток громадсько-політичних процесів — то більше тихих боліт уже в нас не лишилось. Тож і пилнують хлопці в цивільному, мусять засмилати останніх Іванів на підрих цих організацій, яких уже налічується мало не по дві на одного цивільного. А методі навіть річної давності терплять провал, бо вчаться не лише хлопці, а й народ телевізю дивиться і пресу читає. Особливо оця дисиденція, чи то пак інтелігенція. Поліська, болотяна, й та в люди пнеться. Обклалася дипломами, хай і не європейського зразка, а все таки десь половина членів ГКО «Полісся» мають вищу освіту. А де Іванів із вищими дипломами набрати, та ще й таких, щоб по-поліськи щось сказати уміли? Щоб розвалити «Полісся» шонайменше професора треба, бо в простих Іванів біля такої публіки вуха стирчать...

Чи ж буде Іван-«поліщук» багатший від Шеляговича й Давидюка разом узятих, залежить від його наполегливості. «Полісся» поліщуком його не визнало, але є ще брестська і луцька «Просвіта», розгортає свою діяльність Українське громадсько-культурне об'єднання Берестейщини. Там люди переважно літні і більш довірливі.

Диявол у поміч, Іване!

Віктор МАЙ
м.Луцьк

КОМУ СЛУЖИШ, ІВАНЕ?

«Я став співцем свого Полісся»

Відомий поет-лірик Дмитро Фальківський народився Дмитро́ром Левчуком у Кобринському селі Лепеси. Вчився він у Кобринському реальному училищі, у Брестській російській гімназії... Під час громадянської війни Левчука недобрим вітром занесло до лав Надзвичайної Комісії Білорусії... Його приналежність до чекістів потім змусила Дмитра перенести болочу еволюцію свідомості, що знайшло відбиток і в його поезії, і, мабуть, в житті: в 1934 році він був засуджений сумнівним В.Ульріхом і розстріляний органами НКВС СРСР.

З 1923 року Д.Левчук жив у Києві. Там і став Фальківським. Розлучений з батьківщиною, яка була під Польщею, він долучився до молоді Української поезії. Але Полісся залишилося в його думках та віршах. Найкращі поезії Фальківського присвячені рідному Поліському краю, його природі та історії. Серед них — справжній шедевр, відома, хоч певний час заборонена, як і саме ім'я Фальківського, пісня — «Очерет мені був за коліску»...

Дмитро ФАЛЬКІВСЬКИЙ

Очерет мені був за коліску,
В болотах я родився і зріс.
Я люблю свою хату поліську...
Я люблю свій зажурений ліс...
Що там тронікі,
що там пампаси? —
Загляніть-но у пуцу до нас!..
Я оддав би за неї одразу
І Тибет,
і Урал,
і Кавказ...
А поліське похму́ре болото? —
Пів-Полісся вола залила...
Тільки де-не-де хутір самотній,
Тільки де-не-де клаптик села.
Хоть у злиднях живемо, у бруді.
Та привілля яке повесні,
Коди виставиш вітрови груди
І леши,
і лешиш на човні.
А вода і хлопоче, і плаче.
Захлинається в лютий злові.
Ну, скажись, в кого серце гаряче,
Як весну повесні не любить?

Мить з історії

Мені сподобалася ваша газета, і я підписалася на неї на 1991 рік. Я не ятвяжка і не полішка, а українка-волинянка, але я завжди була за те, щоб малі народи добивалися свого відродження, визнання себе.

Мушу признати, що ніколи не думала, що поліщуки — окрема нація, завжди вважала «наших» поліщуків українцями, а тих, що далі на північ — білорусами.

За Польщі мені доводилося зустрічатися з поліщуками мабуть з під Камінь-Каширська. У Луцьку була, так би мовити, «біржа праці» над Стиром, яким поліщуки припливали і чекали, коли їх місцеві волинські поміщики і багаті господарі забирали на жнива, молотьбу, а великі господарства — і на копання картоплі.

В осени їх з заробленим збіжжям привозили на ту ж «пристань» і вони відпливали додому.

На жаль, я була тоді ще дуже молода і не зацікавилася точніше, як те все відбувалося і звідки вони приїжджали.

І.О.Левчанівська, Луцьк

Німецький окупант на цю територію ще не показувався, а залишки большевицького окупанта були розгромлені на голову. Уся Поліська котловина протягом половини року жила своїм окремих, суверенним життям. З цього відтинку часу три місяці проходили в оскраженій боротьбі з советськими диверсійними бандами, а друга половина, до появи німецької окупаційної адміністрації Еріха Коха, проходила в умовах справжньої свободи і вільної творчості в усіх ділянках

цятою хатою — стіл з хлібом-сіллю, з пообгризаними мишами старими церковними хрестами, образами та рештками старих хоругв без держал, і обов'язково з водою у відрах!

Цей лицарський народ чверть століття зберігав свої скромні хрести, хоругви та образи, не зважаючи на жорсткий терор, бо це тисячолітні святощі його славних предків. А так гордо і радісно витягав він їх сьогодні від мшесей та щурів, бо треба вітати своє рідне військо!

«ОЛЕВСЬКА РЕСПУБЛІКА»

З мемуарів отамана Поліської Січі
Тараса Бульби-Боровця

—Сій сьогодні овес, а завтра будеш сіяти шпельваги, — наказав комисар.

Нервовим центром всієї діяльності був Олевськ. Звідсі на всі боки пливли накази та директиви. Туди з усіх сторін напливали звіти, питання, пропозиції та проекти. Всі ці нитки тримала в цупких сухорлявих руках одна людина, яка на все зразу знаходила рішення і своєчасно давала накази та директиви. Тією людиною був наш начальник штабу, полковник Петро Смородський. Це — зразковий воєк, діловий господар і добрий комерсант. Він має всесторонню фахову начитаність та досвід. А головне, не дивлячись на всі високі якості і прикмети — це скромна, тактовна і доступна для всіх людина. Він з кожною людиною терпеливо та людяно поговорить, наче рідний батько. Дасть всяку допомогу чи пораду. Кого треба — добре висповідає, покарає, а кого нагородить. Я не чув ні разу, щоб на нашого начальника штабу хтось за щось гнівався, чи мав до нього якісь претенсії, хоч він дуже багато січовиків і навіть старшин досить жорстоко карав за їх негідні вчинки. Він при цьому давав їм таку словесну «школу», що вони потім були готові за свого полковника кожної хвилини наложити голову.

Тримати в руках таку розбурхану масу, як на скору руку зібрана перша-ліпша партизанська частина та всякий народ в міліції та цивільній адміністрації все нових теренів в такому революційному хаосі, як це було в нас в 1941 році — треба бути тільки тим, чим був в штабі УПА полковник Петро Смородський.

Олевськ відразу прибрал усі внутрішні та зовнішні ознаки українського національно-адміністративного осередка. Леніни, сталіни та всі інші «вожді трудящих» зникли з площ, установ та вулиць «олевської республіки». На їх місце появились портрети українських князів, гетьманів та інших видатних людей України, а найбільше було всюди портретів Симона Петлюри. Всі вулиці містечка Олевськ управа перейменувала іменами українських діячів. Не забула при цьому Олевська міська управа за своє сучасне військо. Якось в'їжджаючи з Сарн на червоноармійську вулицю Олевська, я побачив на першому будинку велику таблицю: «Вулиця Поліської Січі». Дуже добре, думаю. А виїхавши на головну вулицю, я мало не оступив. Там стоїть: «Вулиця Отамана Тараса Бульби». Я відразу видав наказ написати зняти і вулицю перейменувати.

З'явилася до нашого штабу делегація від міської управи. Міська управа просить відмінити той наказ. Я їм пояснив, що на таку особливу честь я ще не заслужив, щоб за мого життя іменувати вулицю міста моїм іменем. Делегація настає на своєму. Це вже саме місто рішає. Управі буде дуже прикро, коли їй доведеться цю вулицю перейменувати.

Я наказу не відминив. Написи з вулиці були зняті, але... інші не появились, а вулицю далі називали іменем командира Поліської Січі.

життя. І вся ця свобода та її творчість була зв'язана з іменем досі майже невідомого більшого районного містечка Олевськ.

В усьому величезному трикутнику Слуцьк-Гомель-Житомир — ніхто не вважав німців за ту силу, що розбила Червону Армію та вигнала безбожну диктатуру з України та Білорусі. Все це діялося поза поліською територією. Все Полісся бачило і знало, що навіть тоді, коли німецька армія взяла Смоленськ та Київ і пішла далі на Москву і Харків — ціле Полісся було в руках комуни. Там всюди стояли большевицькі партизанські гарнізони та офіційно діяли «райвиконкоми» та «обкоми». І щойно в серпні і вересні появились «літаючі бригади» Поліської Січі та Білоруської самооборони з масою місцевої міліції, які знищили партизанські сили Червоної Армії з їх «сілрадами», «райвиконкомами» та «обкомами» та органи свавільного насилля і терору — НКВД. Лише тоді населення Полісся дихнуло вільною волею святою.

Цим і пояснюється та палка любов та шана всього населення Полісся не до німецького «визволителя», а до своєї збройної сили, тобто — Поліської Січі УПА та Білоруської Самооборони. В білоруських районах «Палеская сеч» була як в себе вдома, а курені Білоруської Самооборони на українській території були дорогими гостями, їх вітало населення як найрідніших братів і справжніх визволителів. Це була безприкладна маніфестація братніх почувань та солідарності обох націй до їх рідної збройної сили, як єдиного реального фактору їх визвольної боротьби. Це був зародок великого союзу двох братніх народів та скромні початки їх спільного чину в бурхливому майбутньому.

Я повік не забуду тріумфального в'їзду Головної Команди Поліської Січі до визволеного Олевська та інших місцевостей. Це були такі урочисто-щирі маніфестації, яких в усьому Поліссі не зазнав ніхто від часів наших козацьких воєн та походів армії УНР. Протягом трьохсот літ Полісся було змушене дуже часто вітати всяких «благодетелів», «союзників», «оборонців» та «визволителів». Були тут татари, росіяне, поляки, шведи, французи та німці. Були в давнину, були й не так давно. Були «білі» і «чороні» москвини. Були царські генерали та губернатори, були й советські комисари, комдіви та маршали. Були польські воєводи, графи та поміщики. Всі вони були тут і їх наш народ мусив вітати і вітати. Навіть тепер подекуди вже доводилося вітати німецьке військо, його «ортскомандантів» та генералів. Він їх «вітає»...

Але такого вітання, як справляє ціле Полісся своїй рідній військовій формації, що навіть називається «Поліська Січ», вже давно не бачили навіть самі найстарші столітні дуби та сосни непрохідних поліських лісів. Перед кожним селом — вітальна арка з масою народу. Перед кожною десятою чи двад-

Містечко Олевськ стає столицею цього тріумфу. Під охороною своєї рідної збройної сили усе Полісся, мов щойно на світ народилося. Відроджується громадське життя, адміністративна самоуправа, господарство, культура, освіта, преса, охорона здоров'я — одним словом все, що хоч на деякий час вирвалося з-під гніту серпа та молота й білого орла.

Майже в кожному районі починають виходити рідні газети — ціла маса «Вістей», «Голосів», «Газет», «Слів». Появляються інші видавництва. Відновлюються зруйновані комуною церкви. Організуються спортивні товариства, професійні та аматорські театри і хори. І все це виростає наче з-під землі. На все знаходяться фахові сили на місяць. За що ці люди не візьмуться — все горять в руках.

Відбудовуються фабрики та заводи. Десь «знаходяться» машини. На очах виростають нові димарі, з'являються електростанції, залізничні та інші варстатні, автоколони. Хто зна, звідки й беруться трактори, комбайни, жнивирки, молотарки, амбулятори, лікарські кабінети і т. п.

Все це виробництво організовує сам робітник на тимчасовому положенні протрудову власність, в якому проєктується оформити того робітника в майбутньому, як дійсного власника-акціонера заводу чи фабрики.

Тартаки, шкляні гуті, порцелянові заводи, мебльові фабрики, цегельні, гарбарні, гуральні, паперові фабрики. Все це національне майно, що ще вчора лежало в руїнах, сьогодні вже починає давати нову продукцію. Рівночасно відбудовуються і виробничі цехи і самі будови заводів під гаслом — «перше продукція, потім дах над головою».

Ніде ніхто нікого не апітує до жодних «соцзмагань». Ніде, ніхто нікого не судить за «прогул» та «саботаж». Зникла советська панщина. Всюди закинута робота без підганячів та бригадирів. Народ став справжнім власником засобів виробництва і творить сам, з своєї власної ініціативи. Люди працюють не по годинах, а день і ніч, бо бачать, що працюють для себе самих.

Всі колхозні народ відразу ліквідує, як найогидніше зло комуно-рабської системи. Діляться врожаєм. Ведуться приготування до колективних посівів з індивідуальним користуванням через нестачу тяглової сили.

Всі «радянські господарства», частково в перших днях понижені та разграбовані, або цілком ліквідуються, або знову організуються, як державні господарства. Заводяться дослідні станції, створюються насінні фонди. Про все вирішує сам народ. Знік комисар з поліської землі, який повчав відвічних господарів нашої землі, як орати та сіяти землю. Пригадується, як один з таких комисарів присікався до селянина, чому він не сіє, а чогось вичікує.

—Забув шпельваги, товаришу комисаре.

Чорнокося Етвызь Бочына лытыратуры

Быттом блыскавка грукнула Ніколая в голову! Ах гот оно о шо! Як полымнём шухнуло в голове и озарылася почварна картіна-выява: ридні глукы пярмяцкі ліс и в тмяно-барвяных одсвятках помыраючаго на заходы сонца грукають об ралкы соснэ павісьвішціса ссылэнцы-западэнцы. И гот в ёго тому кожусі хлопэц прызнае кожуха свого батька.

— Да што вы... — розгубывса Ніколај, — это же на базаре выменял...

— Дэ миј батько, москаль! — рыванув хлопэц и скокнув з лавы до вытырынара. Господыня встала мыз јімы.

— Шо ты шолотыш! Напымса, Голісь, ты пјениј, стыпыныса!

— Гэто кожушок мого батька — годразу познав, шэ в хлыві! — гарачывса Голісь.

— Намырэщчылосо тобі чорт відае шо! Сыдытэ там в свому бункыровы, горліку хлэбчытэ, мозгы поодпывалы! Якыј гэто кожух твого батька? Твого батька шэ до војны забралы...

— Дэ миј батько, москаль? — оскальовавса дытына. Его трымалы за руки ј напарных, и господар.

— Дав дітмом напытыса, гэто-ж діты! — сварылася на господара жоночына, — Гот и влізло в голову. Стыпыныса, Голіську, нима твого батька, Сьбір забрала твого батька.

— Цыть! — нывыдомо на кого гаркнув господар. — Нысы выровку, зъяжымо! Як нывудыш слухатыса, зъяжымо. Чы пэршого разу!?

Голісь порвавса, порвавса, натішывса својімы порывамы и спокојивса. Сів на лаву и заплакав. И було соромно дывытыса, як плачэ така вылыка людына, здавалоса, быз дај прычыны, хотэ и ны зусім, можна сказаты, твэрэза.

— Дэ-ж миј батько? Дэ подівса? Хто ля мні ёго вэрнэ? Москалі забралы... Ој, насыплю вам пороху в нис, попылу в рукавы, ој насыплю...

Выјшылы на двір, нашыховалы саны, појіхалы. Вызвіздылосо, бралоса на добры мороз. Польшук все цмакав на коня, подганяв лэжчыною и мовчав. Оно як заблышчалы огенчыкы твэрді, тпрукнув на коня и сказав:

— Так гот шо хотів сказаты, пане дохтору. Все, шо бачылы — могола. Як и ныбуло. Мы вас чыпаты нычыпатымэм, алэ ј вы нас нычыпаетэ. Спасібочкы за вылыку ласку, вдячны буду до краю жыткы — гот пувмышка жыта, а як одлягнуть морозы, прывызу ј бульбы, алэ ны в тому діло. Вытэ людына розумна, знајтэ ка догадујтэса, шо то за хлопцы булы. Тут нывылыка польтыка — кому охота подстїлкіно для чужаків буты. Но то нашэ діло, мо ј святэ ля нас, а тому мајтэ ласку, нысуньтэса, куды вас ныпросить. По раёну, значыть, јздытэ сміло, нывутэса, оно мовчок. Все...

— Гот так от, — проз якых мынютыи дваццать удыхнув польшук, пынычы коня коло дохторовіі камыныці.

— А што же этот, Олісь? Он же угрожал, выдумал себе про этот кожух! — спытавса Ніколај.

— Ну, з јім ліпш нысудосытыса, вин нарваны...

— Как вы говорите, не совсем понял?

— Ну... Одчаюга вин... Можэ ј стрэлынуты.

Ніколај тэі нocy вжэ нызаснув. Дај вжэ розвыдніло. Уважыливо

Лыксандыр ТРУШКІВ

(казанне)

розглядывшы чортяного кожуха, засунув ёго за жыдувску, быз люхтэј, грубу. Вэчорамы намагавса проті гокон нысатытыса, казав тое-ж матэры ка сыстры. Зрозуміло, на раён ныјздыв. А на ту пору вжэ нагналы чырвонопагонныкэј, робылыса облавы, нахапалы богато кого. В тэі сільрады, дэ вин був зымою, розбомбылы бункыра, побылы мо дванаццать лысовыків. Голова сільрады був з јімы зязаны — пошов по этаповы. Прешло два місяцы — ны вбіјства, ны грабіжа. Спокіјно стало, тыхо.

Някось сонячным дэньком Ніколај выбравса зяздыты по ділу в блыжышэ сыло. Коб нызадувало в ногы, схопыв в сынэх някы бэбэх, кынув на воза, а вжэ як нокиув на коня и појіхав, побачыв, шо то був тој самы кожух, якыј, быттом одуховлэна істота, сама шла слідом за јім. Так и въявылосо, шо то душа замучаного, замордованого нылюдством польшука, всякымы манерамы и чыном намагајціца блыжыј пырысылыца до того місца, дэ була зародяна на Зэмню, була пустына в гэты крај. З някым злым одчуваннём Ніколај

моцніј нокиув на коня и појіхав з твэрді, розважачы про все гэтыі дывноватыіі обставыны, вјіхав раптом до густого лісу, пырыкотыв проз ёго, потом кынь спокіјно пошов пырыз пырылісок. Загледывса Ніколај на высныны ольшыны, з бэзовымы одтэплого соняјка ралочкамы, зарадовавса, шо хутко росстрыляюцца набрынылы бабулькы зылэнымы лісточкамы, — глянув и гочам својім ныповірыв. Мало того, злая радость, шо вин осмілывса јіхаты по раёновы з гэтым ныладным кожухом, зарэ бы проявылася. Вин чуть нывмэр од страху — в пырылісковы, сэрод затышкы, в бэзовых год сонца гольшынах, стояв Голісь. Пырисунавшы рымня шмајсера на плычо, улаштоввав автомата на груды и новымы добрымы чоботымы робыв крок за кроком до Ніколая, якыј здрантвіа, хотэ миг кынуты коня навскач, алэ розумів, шо куля літае хучыј за любого коня, и надытысь на няку вдачу втыкты од вірнііі смэрті нымиг и ныхотів.

— О-о, гэто ты, дохтур? — подыходыв блышчыј лысовык, спокіјніј, уравниважаниј, з конічным віданнём того, чога вин хочэ, впынаниј в својі правоті, як бы правда Світу лыжала в ёго за пазухію, а прыблуда дохтор тэі правды нымае, як нымають јіі всі, хто сюды прышов нызваны-ныпросыны. Ніколај бачыв пырымд собою як ны господара гэтого пырыліска, гэтых пэршых лімонно-жовтых мытылох, шо пырхалы з дырывыны на дырывыну, алэ пэвно господара свэі жыткы, бо був в Голісьных руках, бо лыжала Голісьного батька (можэ-ж буты) душа, завэрнута в нышчаслывы кожух, а вин як бы прывіз гэту душу, як зарізанныго барана, за шо сын зарэ ј одлячыть, покладэ Ніколаёву жытку коло батьковіі жыткы и засыплэ літюшыным лыстем... Ныворушылыса ны руки, ны ногы...

— О-о, гэто ты, дохтур? — прогучалы слова Голісь, як бы ныхочучы, наставыв автомата, а сам мацав рукою кожуха в јідокowych ногах, думаючы нішо свое, а сам любыв жытку, Дому, батька, гэты крај, нымиг жыты быз јіх.

— То дэ миј батько? Прывіз? — казав Голісь, и тут Ніколаю подалоса, шо варьаты нызабывають людэј. Алэ Голісь сказав:

— Молыса Богу, як шэ нызабув, москаль...

— Шо ты, хлопчэ, — по-польшуцкы, впавыным голосом, сказав Ніколај.

Тыпэр вин бачыв оно смэртоносного шмајсера в руках молодого лысовыка. В сырэдныны розлылася солодка млявость, яка повністю спарыжовала ёго.

— Хлопчэ, пырыстаньтэ, — глухым голосом промовыв шэ раз Ніколај, подшукваючы в памыті всі тыіі польшуцкыі словка, якы бдалы можлывыну проникнуты до души гэтыі людыны, яка трымалы тыпэр в своіх руках ёго жытку ј смэрть.

(Конэць бутымэ)

Ире, Марии, Ивану, Володе,
Саше и Вале —
моим братьям и сёстрам
с любовью
Автор

Предлагаемой публикацией мы начинаем серию материалов о народной практике воспитания и обучения детей. Её необходимость связана с общим кризисом, в котором оказалась наша школа, ориентированная на идеологию, ибо идеология, которую та воспроизводит из поколения в поколение, является только частью культуры, причём не самой главной, не структурообразующей, как говорят этнографы.

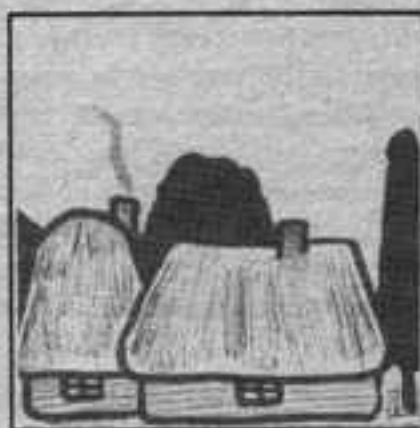
Единство человеческой культуры проявляется через множество национальных культур, поэтому культура передаётся из поколения в поколение в форме национальной. Существование множества этнических культур — это великое благо и гарантия выживания человечества. Для примера несколько неожиданным,

но наглядным, обратимся к такой отрасли, как селекция растений. Если мы уничтожим все сорта, допустим, картофеля, оставив лишь один, пусть самый лучший, то сорт этот неизбежно вырождается, и вид исчезнет. И если мы будем планомерно уничтожать этнические культуры, то ли навязывая всем культуру какого-либо одного народа, то ли, что ещё хуже, подгоняя этнические культуры под одну идеологию, мы придём к такому же результату. Это тяжчайшее преступление против человечества, ибо оно обрекает на вырождение человеческую культуру, а, следовательно, уничтожает единственно возможную среду обитания вида Homo Sapiens. Поэтому воспроизводство этнической, национальной культуры в поколениях является единственным способом существования человеческой культуры. При общем кризисе общества естественны заботы о сохранении, возрождении национальных культур. И

ДЕТИ ПОДЕСЬЯ

отсюда стала пристальное внимание к народной педагогической практике, к тому, что мы называем воспитанием, обучением и включением в жизнь подрастающего поколения.

Завершая это необходимое вступление, отметим ещё одно важное обстоятельство. Все передовые для своего времени педагогические системы рождались в кризисные для общества времена, когда официальная система воспитания не могла обеспечить выполнения своих задач. И всегда это было возвращением к народным приемам воспитания. Но потом системы эти абсолютизировались, объявлялись вечными и безнадежно устаревали. Система воспитания живёт лишь в определённое время и в определённой этнической среде. Народная педагогика избежала этой

участи. Во-первых, потому, что она прямо ориентирована на определённый этнос, а, во-вторых, потому, что имеет механизм включения и проверки новых знаний и приемов. Этот механизм и есть традиция.

1. СВАДЬБА И ОТВЕДКИ

Воспитание в полесской семье, как и в семьях любого народа, начинается задолго до рождения ребёнка. Собственно, оно носит непрерывный характер и направлено в будущее. В этом смысле воспитание мальчика или девочки, юноши или девушки — это и воспитание их будущих детей. Народная педагогика на этом стоит.

Начнём со свадьбы. Обряд дарения молодой семье со стороны рода невесты и посаг её родителей — это проявление заботы рода о первоначальном хозяйственном и бытовом обустройстве молодой семьи, которая становится частью этого рода. То, что семья входила в род жены, а не мужа, несомненно. Об этом свидетельствует и система родства, и такое распространённое явление, как примаки. Отношение к примакам на Полесье отличается терпимостью. Есть деревни, где примаков более половины.

Свадебное дарение и посаг позволяют молодой семье начать свою жизнь не на пустом месте, и вместе с тем это символ того, что семья принимается в род, и он отныне несёт за молодую семью ответственность. Это выражение заботы общины о семье. Остаётся только мечтать о проявлении такой заботы со стороны Советского государства, которое извало на себя функции и рода, и общины, предварительно всё сделав для их разрушения.

У семьи сразу появляется возможность иметь ребёнка. Она к этому подготовлена. Есть расхожее мнение о том, что в крестьянской среде не существовало никакой системы охраны материнства и детства. Это далеко от истины. Уже беременность была связана с развитой системой запретов и ограничений. Начнём с того, что молодым на свадьбе и во время посещения свяжков, обязательного по праздничным и выходным дням в послевадебный период, категорически запрещалось употреблять спиртное. Месяц-полтора молодая семья на-

ходила под постоянным присмотром старших, причём в праздничной гостевой обстановке. Это помогало преодолеть молодым нелёгкий период психологической адаптации, а также исключало возможность «пьяного зачатия».

Беременной женщине запрещалось выходить из дому в темное время суток, предписывалось избегать встреч с собаками, кошками, петухами. Ей обязаны были уступать дорогу, её вне очереди пропускали при совершении покупок, к колодезю и т.д. Женщине нельзя было подниматься на чердак или в гору (ребёнок будет крутым), нельзя опускаться в подвал или яму (ребёнок родится нелюбимым, замкнутым), нельзя толочь просо, молоть муку, мешать хлеб. Делая уборку, беременная не должна была выносить сор на улицу — это делает кто-нибудь другой... Существовало множество других запретов, которые действовали в разных местах Полесья в разных вариациях. Запреты и предписания касались также питания, одежды, режима дня. Но это не называлось охраной материнства и детства. Это был обычай, который посильнее писанных законов.

Обязательным было посещение беременной женщины подругами и родственницами. Это тоже было частью традиции и реализовывалось как обычай. Возле Пинска, например, существовало поверье, что беременная женщина обладает магической силой. При посещении молодые женщины получали от неё часть этой силы и верили, что она в будущем поможет им легче пережить беременность. Приходили в дом к беременной с подарками, помогали готовить приданое будущему ребёнку, занимались рукоделием, помогали по хозяйству, особенно в последний период беременности.

Будущая мать не чувствовала себя одинокой, ощущала постоянную заботу молодых женщин и девушек села. Да и просто посто-

янное общение, разговоры, совместные хлопоты помогали будущей матери сохранять душевное равновесие, успокаивали, создавали атмосферу благожелательности и хорошего настроения. По современным медицинским представлениям, это хорошо сказывалось на здоровье будущего ребёнка и матери. Выработанная тысячелетиями система «отведок», объяснённая магически, оказалась на уровне достижений современной медицины! Кстати, после родов «отведки» повторялись. Считалось, что женщина ослаблена родами, её магическая сила почти на нуле, и в этот период она наиболее подвержена опасности со стороны злых сил — они могут наслать на неё и ребёнка болезнь, порчу, сглаз. И женщины, которые получили от беременной часть магической силы, должны были посетить роженицу и поддержать её этой силой. Коллектив женщин оказывался хранителем магической силы, важной для жизни общества. Отсюда — существование особой женской солидарности, со своими тайнами, к которым не допускались мужчины, даже самые близкие.

Вероятно, отсюда и нужно, собственно, начинать рассказ о воспитании ребёнка. От этого глубоко человеческого обычая «отведок» до и после родов, который в урезанном виде остался даже в казённо-профсоюзных мероприятиях.

Новорожденный с первых дней не оставался без внимания со стороны общины. И тут уж вступали в дело и мужчины, в особенности родители мужа и жены, отец ребёнка, крёстные. Но об этом мы поговорим в следующем раз.

Здоровья и счастья вам.

Софрон Жлоба

"АБУДЖЭНЬНЕ"
Інфармацыйны вэсьнік грамадска-
культурнага аб'яднання "Полісьсе".

"ПРОБУДЖЕННЯ".
Інфармацыйны вэсьнік грамадска-
культурнага аб'яднання "Полісьсе".

Копіе I окрімнык — 25 коп.

Тыд.: 79237 (Пыньск), 36705 (Бэрысьць), 293424 (Менск),
26446, 23868 (Луцьк).

Подмы і думкі ав-
торна публікацыя
ны мусова рыхтык
такі, бы в
гіровныцтва Згур-
твання кэ рыдахці-
ніці колігіі "Збудін-
ні".

Рыдахтор Валер Калынінскі
Рыдохція: Василь БРЫЛЬ, Василь ВОРОН,
Енэ ДЫНІСЮК, Володымыр КЫВАТЫЦЬКІ, Віктор
ЛАЗОРУК, Лыксандыр ЛУКАШУК, Володымыр МШЕР,
Мыкола МЫНЗАР, Лыксандыр ТРУШКО, Калэнык
УДОВЫДЧЫК, Мыкола ШЫЛЯГОВЫЧ.
АДРЫС Управы ГКЗ "Полісьсе" кэ рыдахціі: 220050, Мінск -
50, а/с 195. Пудысвіз до друку 90. 12. 15. Індыкс 74914.
Набір і макітаванне зроблены в ЦШТТМ "Вільтыс", т. Віль-
нос, стэж Пілес, 8. Друкарня "Чырвона зірка". Накладка —
8000 окрімныкэ, Замокныне N 2246.